

Letnik XIV.

Štev. 7.

NAŠI ZAPISKI

SOCIALISTIČNA REVIJA.

VSEBINA: Etbin Kristan: Ustava in socialisti. / —p—k: Konzumne in produktivne zadruge v srednji Evropi. / J. P.: Nekaj o gibanju proletarijata v Italiji. / Diskusija. Zv. B.: Kritika. / F. U.: Pribombe urednika. / Kratek odgovor na predstoječo kritiko. (I. Fava). / T.: Izza fronte. / Ničesar nismo dosegli? / ----- Draginjske številke. -----

Urejujeta: Stanko Likar in Filip Uratnik.

V Ljubljani, 15. septembra 1922.

.....

Last in založba „Slovenske Socialne Matice“.

Tiska „Ljudska Tiskarna“ Maribor.

Uprava „Naših Zapiskov“ se nahaja v tajništvu „Svobode“,
Ljubljana, Židovska ulica 1, I. nadstropje.

Celoletna naročnina znaša za tuzemstvo K 100.—, za Ameriko
1.— dolar, za ostalo inozemstvo K 180.—.

„Naši Zapiski“ izhajajo mesečno.

Posamezna številka velja 10 K.

Reklamacije so poštnine proste.

Slovenska Socialna Matica ima še v zalogi:

O. Wilde: Pravljice, vezano	K 60.—
Bezruč: Šlezke pesmi, vezano	„ 40.—
Al. Štebi: Demokratizem in ženstvo	„ 4.—
Pogled v novi svet	„ 4.—
Demokracija 1918.: štev. 1—2	„ 8.—
Jugoslovanska številka	„ 12.—
Trst in Slovenci	„ 12.—
številka 15—18	„ 8.—
Wilsonova številka	„ 12.—
Cankarjeva številka	„ 20.—
Demokracija 1919.: Naše zasedeno ozemlje	„ 12.—
številka 8—12	„ 16.—
Naši Zapiski, letnik 1920	„ 50.—
Naši Zapiski, letnik 1921	„ 60.—

Naročila naj se pošilja na naslov: „Slovenska Socijalna Matica“,
Ljubljana, Židovska ul. 1, I. nadstropje (v tajništvu „Svobode“).

ETBIN KRISTAN:

USTAVA IN SOCIALISTI.

Enako oddaljen od reakcionarnih skupin v opoziciji in od politike vlade je hodil socialistični klub v ustavnem boju svojo ravno pot.

Ce so se meščanske stranke že v generalni debati največ sukale okrog vprašanj državne organizacije, okrog tega, kar so precej samovoljno imenoval centralizem, decentralizacijo in avtonomijo, je zašla specialna debata še bolj v to smer. Več kot preveč časa so pogoltnila državnopravna prerekanja in neplodni zgodovinski traktati na škodo aktualnih potreb države in naroda.

Socialistični poslanci so se izogibali tega baje historičnega, v resnici pa neizogibno reakcionarnega tolmina in so polagali vse svoje moči v to, da bi postala ustava čim mogoče bolj demokratična v političnem, gospodarskem in socialnem oziru.

Preden se je specialna debata končala, so nekatere opozicijske skupine še zapustile zbornico, baje v znamenje protesta. Že pred glasanjem o odborovem načrtu v načelu je Narodni klub podal izjavo, da ne priznava zakonitosti Ustavodajne skupščine in »ji odreka pravico skleniti ustavo, ki bi bila pravoveljavna za Hrvatsko in hrvatski narod«. S tem je Narodni klub sledil zgledu Radićeve stranke. Dne 15. junija je Jugoslovanski klub (kot predstavnik Hrvatske pučke stranke, Slovenske ljudske stranke, in bunjevačko-šokačke stranke) podal svojo državopravno izjavo in zapustil zbornico. Še pred klerikalci so odšli komunisti dne 11. junija, potem ko so tudi podali posebno izjavo. Vse to stvarno ni imelo nobenega drugega efekta, kakor da je bila opozicija oslABLJENA — vsaj številno.

Za socialiste ni mogla biti merodajna taktika katerekoli druge stranke. Oni so smatrali za svojo nalogo vztrajati na bojišču brez obzira na povečane težave do kraja in so tako tudi storili.

Dne 28. junija je naposled prišlo do končnega glasanja o ustavnem načrtu v celoti. Vladi je bilo iz sentimentalnih razlogov na tem ležeče, da se sprejme ustava na Vidov dan in zaradi tega je predsedstvo zadnje dni izredno hitelo z razpravo. Toda v zadnjem trenutku so nastale za kabinet

take težave, da je bilo nekaj časa, ko bi se bila seja že morala pričeti nadvse dvonljivo, ali more vlada dobiti po poslovniku zahtevano večino ali ne. Muslimani so zadnje ure predložili vladi gotove zahteve na agrarno odškodnino, in ko je ~~se~~ zvonec klical poslance na sejo, so muslimani iz južne Srbije še delali take težave, da se je seja morala odložiti in se vlada pogajati z mohamedanskimi fronderji. Šele ko je bil tudi z njimi dosežen sporazum, ki je bil bolj podoben vladni kapitulaciji, se je mogla otvoriti seja.

Socialistični klub je bil soglasno sklenil, da glasuje proti ustavnemu načrtu. Toda z ozirom na pestrost opozicije v skupščini in na zelo nasprotno motive posameznih opozicionalnih skupin je čutil potrebo potegniti ob tej priliki jasno mejno črto ne le med sabo in vladnimi strankami, ampak tudi med sabo in tistimi opozicionalnimi frakcijami, s katerimi mora biti v enako ostrem nasprotju kakor z onimi v centru.

Zaradi tega je podal pred prehodom na glasovanje sledečo izjavo:

Prestopajoč h končnemu glasovanju o ustavi, ki naj bi naši državi dala osnovo za bodoče zakonodajstvo, za politično, socialno, gospodarsko in kulturno življenje našega naroda, smatra klub socialističnih poslancev za potrebno podati sledečo izjavo:

Socialno demokratična stranka je zastopnica delavskega razreda in prvoboriteljica za njegovo emancipacijo, ki se more uresničiti le tako, da se zamenja sedanji kapitalistični družabni red s socialistično ureditvijo, osnovano na popolni enakopravnosti vseh in na gospodarskem sistemu, ki služi družbi kot celoti in s tem ob enem tudi vsem njenim članom v čim najpopolnejši meri, ne pa le nekaterim gospodarsko privilegiranim posameznikom, ki si — ker so lastniki produktivnih in industrijskih sredstev — lahko prisvajajo produkte dela, ne da bi sami vlagali kakšno delo v produktivni proces.

Socialno demokratična stranka hoče osvoboditi ogromno večino naroda materialne bede in večne skrbi za najelementarnejše življenske potrebe, in s tem hoče odrešiti doslej vkljenjene ljudske mase za višje oblike življenja in za čistejšo kulturo. Pogoj za dosego tega splošnega narodnega in splošno človečanskega cilja je osvoboditev večine iz gospodarske sužnosti v službi neproduktivne manjšine. Tej nalogi služi delo socialno demokratične stranke, ki je delavska razredna stranka, dokler obstoja razredna družba, tudi v tej zbornici.

To je glavni razlog, da socialistični poslanci ne morejo glasovati za ustavo, ki služi kapitalističnemu sistemu in ga utrjuje.

Ne glede na načelno stališče pa moramo naglasiti, da načrt ustave, o katerem se sedaj glasuje, niti kot instrument sedanjega družabnega reda, ki ga delavski razred ne more izpremeniti, dokler nima za to dovolj moči in dokler se ne izpolnijo, zlasti gospodarski pogoji, ne zadostuje potrebam delavskega razreda. Lojalno priznavajoči, da se je socialističnim poslancem kakor tudi drugim skupinam v Ustavodajni skupščini posrečilo doseči nekaj uspehov, ki pomenijo zboljšanje prvotnega načrta ustave, moramo vendar naglašati, da so se reakcionarnim strujam napravile tako znatne

koncesije, da dobiva ustava vsled njih konservativen, v političnem, zlasti pa socialnem oziru mestoma naravnost reakcionaren značaj.

Resne pomisleke v tem pogledu so izražali govorniki naše skupine v načelni debati in v podrobni razpravi, trudeči se, da bi dosegli zboljšanje ustavnega načrta v zmislu resnične demokratične ideje in napredka. Na tem mestu nam ni potrebno ponavljati nasprotij med našimi nazori glede na posamezne ukrepe te ustave.

Toda ko glasujemo proti načrtu, s katerim se v važnih rečeh ne moremo strinjati, ne moremo dovoliti, da bi se naše glasovanje od katerekoli strani zlorabljal v zmislu, katerega nima. Pridržujemo si pravico bojevati se tudi nadalje proti vsemu, kar je 'po našem prepričanju škodljivo' narodu, da se bojujemo tudi za izpremembo ustave v zmislu našega programa, ne dopuščamo pa, da bi se naše obrazloženo glasovanje razlagalo kot demonstracija proti narodnemu edinstvu, temveč še enkrat svečano naglašamo, da je, kar smo že večkrat na nedvoumnejši način izjavili, to edinstvo eden velikih pogojev za uresničenje naših ciljev, in zaradi tega smo pripravljeni braniti ga proti vsem napadom in intrigam, naj pridejo od katerekoli strani.

V zmislu te izjave so socialistični poslanci pri poimenskem glasovanju glasovali proti načrtu.

Hvala abstinenčni politiki velikega dela opozicije je bil uspeh vlade pri glasovanju navidezno velik. Za ustavni načrt odbora je glasovalo 223, proti pa 35 poslancev.

Ustava je bila s tem glasovanjem sprejeta in naloga Ustavodajne skupščine bistveno končana.

— p — k:

KONZUMNE IN PRODUKTIVNE ZADRUGE V SREDNJI EVROPI.

V Nemčiji in podonavskih deželah se opirajo prvi početki zadružne organizacije na malomeščanske sloje, to je na kmete in obrtnike.

Med temi krogi so delovali prvi nemški zadružni organizatorji, kakor Schulze-Delitsch (v petdesetih letih preteklega stoletja) in Raiffeisen.

Industrijsko delavstvo je stalo v teh deželah zadružnemu gibanju dolgo časa sovražno nasproti. To je bila deloma reakcija napram naziranju meščanskih zadružnih organizatorjev, ki so trdili, da je v stanu dobojevati zadružna organizacija sama velik boj s kapitalizmom in da ni treba, da poseže v ta boj država. Deloma pa je bilo to posledica dejstva, da je bilo vodstvo zadružnega gibanja v Nemčiji in Avstriji dolgo časa v meščanskih rokah, vsled česar se je socialistično delavstvo balo, da bi mu utegnili zadružna organizacija škodovati.

V teh razmerah se konzumne in produktivne zadruge, ki se opirajo povsod v prvi vrsti na delavstvo, dolgo niso mogle razviti. Zadružništvo si

je ustvarilo že lepo denarno organizacijo, ko ste bili zgornji dve zadrugi panogi še vedno v povojih.

Šele v zadnjih desetletjih preteklega stoletja se je začela tudi ta zadruga panoga, podprta po nagli industrializaciji Nemčije in Avstrije, hitreje razvijati.

Leta 1892. je štela nemška Splošna zadruga zveza komaj 244.000 članov konzumnih zadrug. Leta 1899. pa je narastlo njih število na 469.000. Nadaljni razvoj nam kaže število članov Centralne zveze nemških konzumnih društev, ki je združevala leta 1913. 1.634.000 članov, leta 1920. pa 3.200.000 članov.

V teh številkah se zrcali nagel preokret v nemškem zadrugnem gibanju, povzročen po industrializaciji Nemčije in po spremenjenem stališču delavstva do konzumnega zadrugništva.

Do leta 1902. je bilo združeno vse nemško zadrugništvo s konzumnimi zadrugami vred v Splošni zadrugi zvezi, koje vodstvo ni bilo v rokah socialističnega delavstva. Ko pa so začele konzumne zadruge v devetdesetih letih vedno hitreje in hitreje rasti, je prišlo v zvezi do nasprotja med pod socialističnimi vplivi stoječimi konzumnimi in med ostalimi zadrugami.

Posledica tega nasprotja je bila, da je izključila na zadrugnem zboru v Kreuzenachu leta 1902. večina zbora 99 konzumnih zadrug iz Splošne zadrugne zveze. Od izključenih zadrug jih je ustanovilo leta 1903 70 novo zvezo pod imenom Centralna zveza nemških konzumnih društev (Zentralverband deutscher Konsumvereine). Tej zvezi, ki ima svoj sedež v Hamburgu, pripada tudi leta 1894. ustanovljena Velenakupna družba nemških konzumnih društev v Hamburgu.

Centralna zveza in Velenakupna družba nemških konzumnih društev ste danes vodilni organizaciji nemškega konzumnega zadrugništva, prva v organizatoričnem, druga v trgovskem oziru.

Velenakupna družba ima več tovarn (za vžigalice, cigare, milo). V ozki zvezi z njo in centralno zvezo je tiskovna založba: Verlagsgesellschaft deutscher Konsumvereine s knjigoveznico in tiskarno.

Eno najmočnejših nemških konzumnih društev je konzum, Bau- und Sparverein Produktion v Hamburgu. Društvo je bilo ustanovljeno l. 1899. in je štelo koncem leta 1919 115.846 članov. Društvo poseduje lastno pekarno in slaščičarno, mesarijo, pražilnico kave, mizarno, ključavničarsko delavnico, parno pralnico, elektrarno, fotografski oddelek in špedicijo.

V organizaciji je uvedlo društvo leta 1902 med prvimi na mesto občnega zbora zbor od članstva voljenih delegatov. Ta način organizacije, ki ima svoj vzorec v delavskih strokovnih organizacijah in ki omogoča konzumnim zadrugam razvoj v velepodjetja, je pri konzumnih zadrugah v Nemčiji in podonavskih deželah polagoma popolnoma prevladal.

V ozki zvezi z nemškimi konzumnimi zadrugami je tudi zavarovalna družba »Volksfürsorge«, pri koji so udeležene do polovice strokovne organizacije, do polovice pa konzumna društva. Ta zavarovalnica se je otvorila leta 1913, toraj tik pred vojno, in je imela, opirajoč se na po-

družnice strokovnih organizacij in konzumnih društev, že prvo leto lepe uspehe. V enem letu se je prijavilo 74.746 zavarovancev, ki so se zavarovali za svoto 13.797.416 mark. Danes poseduje zavarovalnica vključno temu, da ji je vojna nadaljnji razvoj zaustavila, milijonsko premoženje. Vsakoletni premijski dohodki znašajo nad 10 milijonov mark.

V bivših avstrijskih deželah so se razvijale konzumne zadruge podobno, kakor v Nemčiji.

Tudi tu so izstopila pod socialističnim vplivom stoječa delavska konzumna društva leta 1901 iz Splošne združne zveze (Allgemeiner Genossenschaftsverband) in ustanovila svojo zvezo Zentralverband österreichischer Konsumvereine, s trgovsko centralo Grosseinkaufs-Gesellschaft österreichischer Konsumvereine in Wien. Ozko v zvezi z Zentralverbandom österreichischer Konsumvereine se je razvijalo tudi delavsko združništvo v slovanskih deželah bivše Avstrije zlasti v Češki in v Sloveniji ter Hrvaški (Zagreb). Češke delavske zadruge so se ločile leta 1908 od Dunaja in so ustanovile v Pragi lastno združno zvezo in lastno Velenakupno družbo.

Po prevratu so ustanovile češko-nemške delavske zadruge v Pragi lastne podružnice dunajske velenakupne družbe. Tudi slovenske delavske zadruge so bile pod posledicami političnega preobrata prisiljene, da si ustvarijo lastno organizatorično in nakupovalno centralo.

To delo je zvezano pri ozkem teritoriju in pri slabo razviti industriji z velikimi težavami in se bo moralo opreti prej ali slej na konzumno združništvo iz drugih krajev nove jugoslovanske države. Primer Švice, kjer združuje l. 1918. ustanovljeni Schweizer Genossenschaftsbund vsa konzumna društva v državi, nam kaže, da razvoj, kakor ga imamo pred seboj v večini srednjeevropskih dežel, ni nujen in da si je mogoče misliti tudi koooperacijo konzumnih društev različne narodnostne in politične barve.

V ostalem kaže razvoj v vseh srednje evropskih deželah tipično povojno sliko:

Povojna beda povzroča elementarno gibanje, ki išče v združništvu leka za vse težave povojne dobe. Konzumne in produktivne zadruge rastejo vscpovsod, kakor iz tal, posamezna mala društva se stapljajo v velika organizacije, vse je v presnavljanju in skoro prenašli rasti. Rastoča devalvacija denarja povzroča, da se imajo boriti zadruge, kakor vsa podjetja z vednimi kreditnimi težavami. V kljub temu se utrjujejo zadruge organizatorično in gmotno, uspešno se boreč s povojnimi nepravilnostmi.

J. P.

NEKAJ O GIBANJU PROLETARIJATA V ITALIJI.

I.

Čeravno smo sosedje Italije poznamo proletarsko gibanje v Italiji le površno in še to večinoma po meščanskem časopisju, ki nam je veliko

pisalo o italijanskih polentarjih, analfabetih, kalabrezih itd. Med delavstvom pa je bilo precej razširjeno mnenje, da so italijanski delavci večinoma stavkokazi, kar pa je le deloma bilo res.

O dobrih straneh italijanskega proletarijata, o njegovi razredni zavesti, o strokovni, politični in združni organizaciji se je poročalo zelo malo, čeravno bi se na teh primerih tudi slovenski delavci lahko marsikaj naučili, zlasti kar se tiče solidarnosti, požrtvovalnosti in politične razboritosti.

Seznaniti slovenski proletarijat z gibanjem italijanskega in z njegovo organizacijo je pravzaprav naša naloga, da si ni prav hvaležna že radi tega, ker je to gibanje preobširno, da bi se moglo v enem ali dveh sestavkih opisati. Skušal bodem v kratkih potezah očrtati vsaj približno sliko tega gibanja in sicer predvsem političnega, strokovnega in združnega.

Politična strankina organizacija se je v pravem pomenu besede ustanovila šele l. 1892. na prvem strankinem zboru, ki se je vršil v G e n o v i. Do tega časa so obstojale le razne provincialne več ali manj avtonomne zveze, od katerih je vsaka imela svoj program in skoro ničesar skupnega, kar je v Italiji še danes precej ukoreninjeno.

Stranka je imela od prvega početka velike težkoče, na zunaj proti reakciji, na znotraj proti raznim stremljenjem. Disciplina je bila v stranki za celo vrsto let nepoznana stvar. Na vseh zborovanjih so se napadale struje, katere so hotele v stranki uveljaviti svoje nazore. Razume se, da je zaradi teh nesporazumljenj in razlik strankina organizacija zelo počasi napredovala, kakor se tudi strankin tisk ni mogel razširiti.

Do leta 1901 sta postojali dve glavni struji, ekstremno revolucionarna, na čelu ji s. L a z a r i in drugi, ter reformistična pod vodstvom T u r a t i j a, B i s o l a t i j a in drugih. Na strankinem zboru l. 1902. se je pojavila še tretja struja, tako imenovana »integralistična«, ki so jo usmerili ss. F e r r i, M o r g a r i in drugi.

Do leta 1906 je skoro vedno vladalo v stranki revolucionarno krilo; leta 1906 so prevzeli vodstvo »integralisti«, leta 1908 reformisti in leta 1912 pa zopet revolucionarji, ki imajo strankino vodstvo še danes v rokah.

Katera od teh struj je bolj revolucionarna in marksistična je težko določiti — to bo povedala zgodovina. — Eno se danes lahko ugotovi, da so v Italiji vodilni sodrugí, ene in druge skupine moške čistih rok, polni idealizma in ljubezni do socializma, ki za idejo žrtvujejo vse. Delavski voditelji v Italiji niso bili nikdar v rožnatem položaju. Njihovo stališče je bilo vedno težavno, bodisi napram delavstvu, kakor napram buržuaziji. V Italiji ni starejšega voditelja, ki ne bi svoje prepričanje plačal s zapornom, preganjanjem in izgonom. (Ne mislim tu na fašistovsko gonjo, ki se vrši v zadnjih dveh letih.) Radi teh preganjanj so vsi delavski zaupniki od reformista T u r a t i j a do revolucionarja S e r a t t i j a pri delavstvu zelo popularni in uživajo polno zaupanje.

Notranji spori so morda ovirali razvoj strankine organizacije, nikakor pa širjenja socialistične ideje. Če je danes socialistična ideja v Italiji pro-

drla tako globoko, je to največ pripisati diskusijam o načelnih vprašanjih. Kdor je čital stenografične zapiske strankinih zborov in polemične članke v časopisju, ta se je moral prepričati, da je v teh govorih in člankih veliko idej in le prav malo sporov, ki bi imeli osebno ozadje. V končnem cilju so si vedno, vsaj v veliki večini, bili edini; tisti ki je kršil programatične sklepe strankinih zborov, je moral iz stranke; glej slučaje: Bisolati, Bonomi, Labriola, Mussolini in drugi.

Zadržanje stranke za časa vojne v Tripolitani in za časa svetovne vojne je jasen dokaz za to trditev.

Največjo krizo je stranka doživela po vojni, ko se je v mrzlični naglici razvijala. V stranko so prihajali vsi nezadovoljni elementi. Revolucionarno frazerska ideologija je začela zmagovati in je zaslužila najboljše sodruge, da niso imeli poguma upreti se tej revolucionarni demagogiji. Le reformistična struja (vsaj večina) je ohranila mirno kri in se ni dala opijaniti; imela je pogum, to ob vsaki priliki javno povedati. (Čitaj govor Turatija na kongresu v Bologni 1919.) Ali reformisti so bili ta čas brez upliva. Ta nepremišljena frazerska agitacija je privedla tako daleč, da je bila javnost v Italiji pod utisom, da se Italija nahaja pred skorajšno revolucijo. Strankin zbor oktobra 1919 je zboroval in sklepal pod vtisom neposredne revolucije. V tem času je strankina večina napravila precej taktičnih napak, ki se večinoma danes maščujejo. Posledica te taktike je organizacija fašizma in komunistični razkol.

Leta 1921. je strankino vodstvo pričelo spoznavati, da se je hodilo krivo pot, in prvi uspeh tega spoznavanja je bila odklonitev 21 moskovskih komunističnih točk, katerim je sledila izključitev iz tretje internacionale, h kateri je stranka pristopila na bolonjskem kongresu, ne da bi si bila na jasnem o položaju v Rusiji. Na podlagi tega sklepa so komunisti, ki so bili v manjšini, izstopili iz stranke in ustanovili komunistično stranko. S tem je bil razdor v socialistični stranki popolen. Fašisti so se tedaj ojunčili in pričeli svoje divjaštvo proti komunistom in še v veliko večji meri proti socialistom.

Vsi ti boji pa niso zmanjšali bojevitosti socialističnega delavstva, kakor se tudi ni zmanjšalo zaupanje v socialistično stranko in posebej v socialistično idejo. Omahnili so le tisti povojni socialisti, večinoma iz srednjih slojev, ki so pričakovali revolucijo v par mescih. Komunistična stranka živi od vsega začetka, in še danes, z velikim naporom, čeravno uporablja vsa demagoška sredstva. Od 58.000 članov, ki so jih komunisti imeli na kongresu v Livorni in s katerimi so ustanovili svojo stranko, jih imajo danes še okoli 30.000, in ti so večinoma v zasedenem ozemlju in Pijemontu. Socialistična stranka je v kljub krizi ohranila svoje pozicije in je imela l. 1921 okrog 120.000 članov. Moč stranke po razkolu in fašistovskem terorizmu so najbolj pokazale državnozborske volitve maja 1915, kjer je stranka pridobila nad 120 mandátov. Toliko idealizma in toliko požrtvovalnosti ni pokazal proletariat v nobeni državi, kakor italijanski v tem času. Ena največjih napak stranke je bila ta, da je v prvem letu

po vojni odklonila predlog Delavske strokovne zveze — desničarjev v stranki — za izvojevanje demokratične republike, ki je bila v delavskih in srednjih slojih zelo simpatična ter bi se jo bilo v istem času priborilo z malimi žrtvami, kakor to vsi priznajo. Revolucionarji in sedanjí komunisti, ki so imeli takrat večino, so se postavili na stališče »vse ali nič« — dobili so »nič«.

Notranji boji se nadaljujejo še danes, in ni izključeno, da ne pride do ponovnega razdora v stranki, ako ne pride do sporazuma. Poleg notranjega boja se mora stranka boriti proti divjaštvu fašistov, ki uničujejo vse, kar je delavskega. Proti fašistom se bore delavske organizacije, lahko bi rekli junaško in mučeniško, ali skoro brez uspeha. Fašisti so oboroženi ter indirektno podpirani od vlade in direktno od buržuazije. Delavstvo je večinoma neoboroženo in od vladnih organov zasledovano. Vsled te situacije ni čuda, da imajo fašisti precej uspehov.

Vprašanje je, kako iz te situacije. Eni so mnenja (strankino vodstvo), da je treba vztrajati do konca, brez kakšnega kompromisa, naj pride kar hoče; ne pove pa kako! Drugi pa so mnenja (Delavska strokovna zveza in večina poslancev), da tako ne more naprej, ker mase so utrujene in ne morejo več vztrajati, poleg vsega so še neoborožene in oborožiti se ne morejo. Delavske mase zahtevajo rešitve, ako je treba naj se gre in prevzame vladno skupaj z drugimi strankami, ki so proti fašizmu in za uveljavljenje zakonov in upostavitvev osebne svobode. To mnenje zastopa večina strokovno organiziranega delavstva in večina poslancev. Proti vsakemu sodelovanju pa je večina politično organiziranih in manjšina parlamentarnega kluba. Kongres strokovne zveze je glasoval in se izrekel za sodelovanje. Kongres stranke pa bo še le zboroval. Kako se bo prišlo iz te situacije, je uganka. Ena pa je gotovo: Stranka se bo morala odločiti ali za odločilni boj, ali pa za taktiko strokovno organiziranega delavstva. Da bi bil v tem momentu odločilen revolucionarni boj uspešen, je zelo dvomljivo, kar je pokazala zadnja splošna stavka. Fašisti so dobili moralno oporo pri neorganizirani masi in stranka bo morala pri odločevanju s tem računati.

Delavstvo hoče rešitve iz te mučne situacije na en ali na drug način. Zgodovina bo ugotovila, ali so imeli prav desničarji, ki so že pred dvema leti jasno povedali, da bo italijanski proletarijat prišel v to situacijo — ali pa levičarji, ki so brez obzira vztrajali na začrtani poti, ne meneč se za žrtve, ki jih proletarijat doprinaša dan za dan.

DISKUSIJA.

Zv. B.

KRITIKA.

(Če ne skromna, pa potrebna!)

V zadnjih dveh številkah »Naših zapiskov« je objavljen članek profesorja Favaja, ki je imel biti objavljen že lansko leto. Na urednikovo

prošnjo sem ga takrat pregledal in izjavil, da je potreben izpremembe, češ, prej je bilo na Slovenskem mogoče prodajati idealizem, predno je pojasnili »Ljudski glas« v podlistkih »Socializem in vera«, razmerje socializma do idealizma in materializma, da pa nikakor ne gre, da bi se izobraženec delal nevednega takrat, ko začenja že tudi naše ljudstvo ločiti te pojme. Trdil sem, da mora izobraženec, posebno če se izdaja za socialista, vsekakor, čitati take domače razprave in povedati, da se in zakaj se z njimi ne strinja, če hoče pisati v nasprotnem smislu.

Pozneje sem povedal to tudi profesorju Favaju samemu. Ni oporekal, pa ne vem, ali zato, ker se je strinjal, ali ker mu je vseeno. Vendar je izšel njegov članek letos v »Naših zapiskih« brez izprememb, čeprav so dotični podlistki »Socializem in vera« izšli med tem že tudi v knjigi.

Tam je med drugim na strani 79. zapisano tole:

»Nikdar niste opazili, da bi mravlja iz iste družbe druga drugi delale napoto ali se celo pretepale in pobijale, kakor to dela kralj stvarstva, človek, ki je pripravljen še svojemu rodnemu bratu iztrgati grizljaj kruha iz ust.

Ali je res nemogoče, da bi se človek povzpел do te moralne višine? Socializem pravi, da je to mogoče. Zato socialisti tudi delajo na to, da bi tako bilo in zahtevajo, naj človek človeka ne ubija, naj človek človeka ne izkorišča.

Ali je ta zahteva kaj slabega? Kdo more trditi, da je ta materializem grd? Ali ni veliko grši tisti idealizem, ki socialistom brani, da to izvedejo? Idealizem nima nobene vrednosti, ker je nemogoč, zato se ga odreče vsak, kdor ga pozna. Idealizem je pa tudi škodljiv in grd, ker brani treznemu materializmu napraviti vsaj tisto, kar je mogoče. To zabranjevanje pametnega izboljšanja človeške družbe pod plaščem idealizma zasledujte v zgodovini in spoznali boste, da znajo mogočnejši tega sveta idealistični svetovni nazor vedno porabiti v svoj prid, da lahko človeško družbo še nadalje izrabljajo.

Med mogočnejše pa ne spadajo samo kralji in pretepači, temveč tudi tisti, ki izrabljajo svojo izobrazbo za poneumnevanje ljudstva. Socializem se bori tudi proti tem in uči, da morajo delavci vsakega izobraženca desetkrat od vseh strani pogledati, predno mu zaupajo.

Izobraženci, ki delajo sami ali pa kvečjem v ozkem krogu svojih vrstnikov ali kavarniških prijateljev, se ne smejo imenovati socialiste. Socialist mora skupno delati z vso družbo. To pa ne velja samo za ročnega delavca, ki vidi in čuti na prvi mah, da njegov napredek ni odvisen samo od njegove pridnosti, temveč da je potrebna tudi pridnost drugih in da mora torej z drugimi sodelovati; moderna tehnika proizvaja čimdalje več takih predmetov, ki bi bili sploh nemogoči brez organizacije dela. Če je izprevidel to ročni delavec, kolikor bolj bi moral čutiti to duševni delavec, ki mora na vsak korak priznati, da tega ali onega ne razume,

da je znanstveno delo sploh nemogoče posamezniku brez družbine pomoči. Znanost je še vse bolj napredovala nego tehnika, saj je znanstveni napredek bil predpogoj našega tehničnega napredka! Žalostno je torej, če se še najdejo posamezni individualisti, ki upajo, da bodo sami svet rešili. Še žalostneje pa je, če se taki individualisti proglašajo za socialiste in če kot individualisti uče socialiste — idealizma.

Sicer pa čitamo v »Socializmu in veri« na strani 98, tudi to-le:

»Tudi za izobrazbo je treba organizacije in vere vanjo. Ne le zaradi delitve dela, ne le zaradi vzgoje mladine, temveč posebno zato, ker najvišja izobrazba ni nič vredna, če jo ima le posameznik. Družba jo mora imeti.«

Če duševni delavci niti kot socialisti ne znajo organizirati svojega dela, potem se ni čuditi, da je pri nas misel organizacije sploh tako zaostala.

F. U

PRIPOMBE UREDNIKA.

Na zgornjo kritiko, ki so dotika direktno in indirektno tudi urednika »Naših Zapiskov«, imam pripomniti dvoje.

Jaz smatram vprašanje o razmerju socializma do svetovnega nazora — v kritikovem vprašanju do idealizma in materializma — za zelo važno vprašanje, ki ga mora rešiti nadaljni miseljski razvoj za vse socialistično gibanje enotno.

Do sedaj pa te enotnosti v socialističnem gibanju še ni in tudi brošura »Socializem in vera« te enotnosti ni ustvarila. Zato se mora držati socialistična publicistika reka »in dubiis libertas« — v dvomljivih rečeh svoboda, prepuščajoč tako ustvarjajočemu trenju duhov prosto pot. Gotovo bo diskusija, ki se je vsled tega stališča uredništva v listu razvila, veliko pripomogla k razjasnitvi pojmov, več kakor če bi ponatisnili celo brošuro »Socializem in vera.«

To je eno, kar imam pripomniti. Drugo, kar imam pripomniti pa je moje stališče do stvari same.

Menda je najbolje, če besed egoizem, altruizem, idealizem in materializem v svojem odgovoru sploh ne rabim.

V literaturi se pojmi čudovito prevračajo: Nekdaj so rekli objektivno temu, kar imenujejo danes subjektivno — danes pa pravimo ravno narobe. Mati, ki ljubi svojega otroka tako, da dosega ta ljubezen morda najjačji človeški nagon, nagon po samoohranitvi, ljubi altruistično. A kdo more trditi, da ne ravna tako z ozira na sebe, na svojo duševno nagnenost in bol, ki jo povzroča vse, kar se temu nagnenju protivi. Če je tako imamo opravičiti tudi na vrhuncu altruizma z egoizmom. To je dokaz, kako nevarno se je igrati s pojmi in kako lahko pride radi njih do hude bitke, da človek ne ve zakaj, ako poseže v globino, do bistva stvari. V človeku so nagoni po

samoohranitvi osebnosti — in nagoni po ohranitvi rodbine, rase, razreda, sploh skupnosti.

Zakon »ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe« — predpisuje, da je nravni vzor v ravnovesju med temi nagoni, ki se med seboj sicer nujno izpopolnujejo, ki si pa vkljub temu močno nasprotujejo.

K temu ravnovesju spada, da podpre nagone po ohranitvi, rodbine, rase, razreda — ki so v posamezniku slabši, kot nagon po samoohranitvi, družba s svojimi organizacijami.

Dobe, kjer tega ni, prihajajo iz svojega ravnovesja. Meščansko-kapitalistična kultura preživlja tako dobo — zato se pojavlja proti njej reakcija, ki je najgloblje življensko bistvo socializma.

V socializem vodita obe vrsti nagonov: izkoriščane nagon po samoohranitvi, lep del njegovih pristašev, in med te smemo šteti večino njegovih organizatorjev, pa družabni nagoni najrazličnejše vrste. Iz obeh teh prvin se gradi socializem, nova organizacija družabne pravičnosti.

Ne more biti nobene trajne družabne tvorbe, najmanj po trdne socialistične organizacije, ki bi hotela zidati samo na nagon po samoohranitvi. Ako to povdarjam, ne trdim, da ne sme zidati tudi nanj. Ako bi se toraj reklo: — iz sebičnosti delaj nesebično za socializem — toliko kakor iz nagona po samoohranitvi delaj za družbo — potem je to poskus zidati samo na en nagon v človeku in predpostavljanje, da se razvijajo drugi nagoni iz tega nagona potom logičnih sklepov. Proti pozitivni etiki v tem smislu pa sem najodločneje. Res je, da poruši nebrzdan nagon po samoohranitvi v svojih dalnjih posledicah poleg temeljev družbe tudi podlago za od družbe odvisnega posameznika. Ni pa res, da je odvisen dobrobit vsakega posameznika od dobrobiti družbe. Zato s stališča take etike popolnoma opravičujem človeka, ki pravi: Za nami (naj pride) povodenj. Taka ideologija pa nam socializma ne bode gradila.

Socializem bode gradila vera, ki bode učila, da so nagoni po ohranitvi družbe ravno tako sveti, kakor nagoni po ohranitvi posameznika, in ki ne bode skušala razlagati nagonov, ki imajo svoje opravičilo, razlago in enoto v nam neumljivem nadnaravnem svetu, s človeško logiko, opiraje se na doznave človeške omejenosti. In sedaj do drugega vprašanja, do tega, kar imam jaz pred seboj, kadar govorim o idealizmu in materializmu. (Samcosebi umevno sta to besedi, ki nimata z nagonom po samoohranitvi čisto tudi materializem imenovanem in raznimi družabnimi nagoni nič skupnega). Jaz mislim pod temi izrazi na to-le: Že, ako se trudi človek za svoje golo življenje se vpraša čisto: Zakaj se ubijam? Ako se ravna človek po socialnih instinktih, mu stavlja razum čisto tudi vprašanje: Zakaj delam tako?

S stališča človeškega razuma, se da le odgovoriti, da se je narava, ali Stvarnik, ki je vsadil v človeka ta nagon hudo zmotil, zakaj v svetu kakor ga mi vidimo, se konča vse v istem razdejanju: življenje in smrt, ljubezen in sovraštvo, dobro in slabo. Človeška logika vodi onstran dobrega in slabega. Silen Bernotov idealizem in ciničnost pri Slonu sedečega ju-

dovskega verižnika, vse je enako ničevno. Tako sklepanje bi moralo — ubiti vse energije, najsi bodo že egoističnega ali altruističnega značaja. Samo sreča, da tu ne odločuje samo logika. Kakor ve mlada lastovka, ki ni videla nikdar mrzle zime, kdaj mora na topli jug, tako ve tudi človek kaj je prav in kaj ni prav. Logika prihaja tu šele v drugi vrsti v poštev. Prihaja pa in sicer prej v razkrajalnem, kakor v zidajočem smislu. Vsled logične poledice misli prihaja človek do težkega boja med prvotnim nagonom in med logiko, ako si usojā razreševati zadnje uganke življenja, čeprav se zapleta v nepremostljiva nasprotja, kjerkoli se jim približa. (Že matematično prihajamo do nesmisli, da je $+\infty = -\infty$.) V takem boju zmaguje in mora zmagati zdrav nagon, ki izzveni po težkem boju v credo:

razpni peroti,
kot dve zarji,
in v viharji
zarja boš, ki jo prebira Gospod.

Svet je neizmerno globlji, neizmerno večji, kakor ga vidi naš razum. Človek, ki gre po poti, ki mu jo narekujejo sile, ki so v njem, vstvarja največje kar premore svet.

Med tem velikim credo in med razkrajajočo, a silno Nietzschejansko logiko, se bo dobojeval še silen boj. Tudi socializem bo zmagal le v znamenju te vere in ne bo mogel iti mimo tega boja, ki se bo bojeval ne vem še kolikokrat za prevlado na svetu, a kojega izid je jasen. Zato ni nikakor čudno, ako pišejo in bodo pisali socialisti, tudi potem ko je izšla sicer lepa in globokih mest polna knjiga »Socializem in vera«, o idealizmu. Samo eno bodo še poleg tega povdarjali, kar ta knjiga, tako lepo povdarja: Ne vsak, ki pravi — Gospod, Gospod — pojde v nebeško kraljestvo, ampak tisti, ki stori voljo mojega očeta. Vera brez del je mrtva, prepričanje brez del je ničevno.

Po delih, po energiji, ki so v vas, vas bomo sodili, — ne pa potem, kaj pravite, da je prav.

Seveda moramo pa resnici na ljubo povedati, da se v tem naš novi idealizem ne bo razlikoval od starega. Krivično je videti recimo v krščanstvu samo večne kaplane, ki so vodili s križem v roki in z bogokletno hinavščin v ustih milijone v smrt imperialistične vojske. Res — veliko je teh gnjusnih slik v zgodovini cerkve in krščanstva. Toda — krivično je, ako ne vidimo tempeljna radi kupčevalcev, ki so se vanj naselili, kakor se bodo skušali vseliti v vsak tempelj, ki ga bo postavila človeška roka. Spartak je bil premagan, na tisoče njegovih upornih sužnjev je umrlo na križu, vkljub temu pa so se sužnji dvigali! Kakor bi bil greh, ako bi ne izrabili v boju za pravičnejši družabni red, najjačjega človeškega nagona, nagona po samoohranitvi, tako je greh, ako bi prezirali druge sile, ki so ustvarile, če ne posamezno, pa vsaj v svoji skupnosti za osvoboditev človeštva iz spon suženjstva najmanj toliko kot prva. Vkljub temu pa ostane nagon po samoohranitvi važen temelj vsake etične zgradbe.

Kapitalističnim vojnim kaplanom, ki bodo učili, da je svet Bog tako ustvaril, da so obsojeni v njem milijoni v izkoriščanje, bomo povedali, da so vojni kaplani in izgnali jih bomo, kakor kupčevalce iz tempeljev.

O drugem delu kritike, ki govori o potrebi duševne organizacije, morem reči le to, da nisem mogel najti njegove zveze s prvim delom, ne s člankom, o kojem kritik govori. Menda projicira kritik v članek stvari, ki so mu od drugod znane: Resnica je, da gre skozi vso mentaliteto mariborskih vodilnih sodrugov individualistično-anarhistična črta, ki ne bo mogla nikoli razumeti vojaške mentalitete, ki jo imajo nekateri že po naravi, nekaterim pa jo je privzgojila vojaška vzgoja. Mariborčani niso organizatorji. To je pa čisto drugo poglavje, poglavje, kjer stojim jaz na strani kritika.

KRATEK ODGOVOR NA PREDSTOJEČO KRITIKO.

Kritika s. Bernota res ni skromna, ker je zelo egocentrična. Ko sem takrat napisal one eseje o etiki in socializmu, seveda nisem mislil nikomur vsiljevati niti spisa kot takega, še manj pa njegove vsebine.

Če torej s. Bernot, ne da bi se konkretno dotaknil kake teze mojega spisa, kar pavšalno zametuje vsak poskus idealističnega etičnega utemeljevanja, ter s profesorskim tonom pravi: ker nisi bral moje brošure, zato si ostal v zmoti, potem smatram upravičeno za nepotrebno, spuščati se v debato. Saj bi mi lahko očital, da še sto in sto drugih knjig nisem bral, v katerih so morda tudi že davno obdelane njegove misli in to gotovo zeni-alno, sistematično in prav dobro. Pa jih k nesreči nisem bral in moj spis je bil čisto priprost esej. Vsekakor mi ni bilo treba šele čakati na »Ljudski glas«, da bi bil moral nehati prodajati idealizem na Slovenskem.

Pa s. Bernot med drugim pravi v kritiki: Ali je res nemogoče, da bi se človek povzpел do te moralne višine (da bi človeka ne izkoriščali). Nato pa: Ali je ta zahteva kaj slabega? Kdo trdi, da je ta materializem grd? Po mojem to sploh ni materializem, nego etika je ravno tako idealistična, kakor vsaka drugače utemeljena, ker stoji na abstraktni zahtevi, da delamo to kar je dobro (prav) in lepo. (Prav pa je lahko tudi koristno.) Čisto racionalistične etike pa sploh ni — ker čistega materializma tudi ni.

Danes je čisto materialističen svetovni nazor že davno brez znanstvene veljave. Niti Marks ni bil čist materialist (Gl. Max Adler: Marxistische Probleme.) Pa s. Bernot misli popolnoma paradoksnó, da je vsak idealističen poskus apriori grd in škodljiv in da sem morda s takim idealizmom izrabljál svojo »izobrazbo za poneumnjevanje ljudstva!«

Taki izrazi sploh ne zaslužijo odgovora.

S tem je moja polemika s s. Bernotom končana; sicer pa s. Bernota prav dobro razumem.

I. Favai.

IZZA FRONTE.

MALEDETTA LA GUERRA!

Bilo je že po vojni. Vlak je stal na Tržaški postaji ravno na odhodih, ko se je nekdo kričel silil v vagon, ropotaje z vrati, katerih ni mogel odpreti, dokler ni pristopil sprevodnik. S težko silo je splezal po dvojni strmi stopalnici možič srednje postave oprtan s pomrsanim nahrbtnikom v vagonov hodnik, vsled premaha bunknil z glavo proti dvercem stranišča, se odrinil z lahtem ob robu vhoda ter se opotekaje ritenski zaletel skoro do srede vagonovega oddelka. Mož je bil pijan kot dež. Dolgo se ni mogel znebiti nahrbtnikovih oprtnic, klecaje z vsem životom se je končno spravil iz zanj, z zamahom telebnil nahrbtnik na polico ter se vsled odraza zvalil na srednji sedež vagona poleg čedno oblečenega meščana. Temu nasproti je sedela med škatlami in paketi starejša gospa. Bilo je prostora v vagonu dovolj, a pijanost je zanesla moža ravno med najfinejšo družbo! Gospoda je gledala neugnanega pijanca po strani ter se stisnila v kot, kolikor se je dalo češ, da že pojde, proč. Gugaje se na sedežu je jel preklinjati in kričati kot besen v najlepši toskanščini: »Maledetta la guerra, maledetta la guerra!« Prekletel je vse evropske vladarje, stare in mlade, žive in mrtve, se lotil boga s »porco Dio«, zašel v hrvaščino »jebam ti mater«, nato v nemščino »Kreuz Krucifix« ter končal z brezštevilnimi hudiči in sakramenti. Ni mogel sedeti po koncu. Glava mu je kinkala seni in tje. Bil je ves znojan, usta so se mu žlevila. Ko se je naklel, mu je trudnost klonila glavo na naslonjalo in zdelo se je, kakor da bil zadremal. Gospoda je porabila to priliko, pospravila svoje škatle in omotke in jo kolikor mogoče tiho pobrala v drug oddel vagona. Možič se je vsled odhoda zopet zdramil, stegnil po prazni klopi, potem pa se je mu z novo silo izsulo iz ust: Maledetta la guerra, mi ha preso la moglie, mi ha preso i figlio, mi ha preso tutto, tutto!« (Prekleta vojna, vzela mi je ženo, vzela mi je otroke, vzela mi je vse, vse!) Sklonil je glavo nad koleno, oprt na komolce in jel bridko ihteti. Bil je revno oblečen. Do kolen vojaške povoje nad zamazanimi platnenimi čevlji, v slegasti, mestoma strgani vojaški bluzi, na glavi zvihano šnebo, komaj pokrivalu podobno. Tri ženske na sosednjih klopih, Slovenke iz goriške okolice, so ga jele tolažiti. Presedel je bližje na drugo plat in jel nezvezno praviti, da je iz Števerjana nad Gorico, da mu je vojna vse porušila, da mu je žena bila begunka v Mariboru in je od tam utekla z nekim narednikom, bog zna kam, ter vzela s seboj dvoje otrok. Govoril je v presledkih, slovensko, pomešano s kletvami v četero jezicah. Potem se je zopet omehčal in jel hvaliti ženo, kako je lepa, izvlekel iz prsnega žepa umazano, raztrgano listnico ter po dolgem prekladanju raznih zmršenih listov med njimi našel fotografijo, katero je poljuboval s solzami v očeh. Ženske so ga znova tolažile, zaman, kajti zopet mu je vzrojila pijanost, divje je medel besede, vmes je kričal v enomer »maledetta la guerra«. Na pol obrnjen proti sopotnikom je kazal sledove svojih ran. Gornji del nosovega hrustlja odnesla mu je krogla, ki je švrknila ravno pod oči. Levo čelo mu je bilo nekoliko udrto, poznala se je luknja od oskalka grane, na desni dlani pa je bila vidna mehnica vsled prestreljenih srednjih členov. »Ecco la mia gamba!« Krogla mu je prebila desni kolk, da mu je bila noga neukretna. V prsi je dobil dva strela. Sette ferite, eccole, eccole, maledetta la guerra, mi ha preso tutto, tutto! Polagoma se mu je pijanost izkajevala, da je jel zložneje govoriti proti ženicam ter praviti svoje vojne dogodke.

Takoj julija leta 1914 je moral k svojem polku. Pustil je doma premoženje, ženo in dvoje otrok. Pošiljali so ga iz ene fronte na drugo. Bil je nad Podgoro, v Oslavju, na Debeli Griži (Sv. Mihael), posebno dolgo na Grmadi. Kolikor je bilo iz njegovega pripovedovanja posneti, so ga morali tovariši in tudi častniki imeti radi, bil je veseljak in šaljivec. Marsikatero so mu spregledali. Bil je trikrat odlikovan, z veliko zlato svetinjo, s srebrno in bronovo, a vse tri je zopet izgubil, ker je bil štirikrat kaznovan zaradi insubordinacije in pijanosti. Drugo leto je bil naveličan vojaške službe.

Takrat je bil za Grmado. Svojim tovarišem je kar povedal, da ima vojne dovolj in 'da pojde o prvi priložnosti »skozi tunel«. Za tunelom pod Devinom so namreč imeli Italijani svoje prve zakope. Tovariši so se mu smejali, češ, da ni tako lahko »skozi tunel«, da je marsikdo poskusil, a tudi plačal z življenjem. In vendar je poskušal. Prvič so ga italijanske straže prepodile s strelji, komaj jo je odnesel. V drugič med naskokom so ga Italijani že imeli v pesteh, a so ga prokleti Nemci zopet rešili. Moral je v prve jarke nazaj. Ranjen v prsi je prišel v zaledje in v bolnišnico. Od tod komaj malo okrevan je moral radi insubordinacije v ječo, potem so ga zopet poslali na fronto.

Med pripovedovanjem se je bil vlak ustavil v Vižovljah. Nekako presenečen je vprašal, kje da smo. Ko je slišal ime Vižovlje, se je zasmejal veselo ter spomnil, da je tod že hodil. Njegov polk je takrat stal v Mavhinjah. Bili so seveda brez pijače. Ker je vedel, da je v Vižovljah krčma, izmuzil se je pod večer ter jo pobrisal v Vižovlje, v najhujšem ognju italijanskih težkih topov. Šrapneli so se lesketali v zraku, granate vseh kalibrov so gnale mimo in preko Grmade, on pa je ukal in mahal proti Vižovljam na vino. Na levo in desno so padali izstrelki, poznal je že vse po kalibru ter oponašal njih hrest in trušč: fi-fi-pak, brr-brr-bum.« Hrabro je primahal do krčme, se ga pošteno nalezal in pozno zvečer srečno primajal v Mavhinje nazaj.

Konečno se mu je vendar posrečilo »skozi tunel«. Bil je drugič ranjen v prsi, ranjenega so zajeli. Ležal je nekaj časa v poljski bolnici za Tržičem, potem so ga poslali v Toscano, kjer je skoro ozdravel. Ostal je tu kot ujetnik do konca vojne. Ravno danes so ga izpustili od Sv. Justa, začasni vojaški zapor v trdnjavi pri Sv. Justu v Trstu, da se vrne na svoj dom. Ko je končal svojo povest, postal je pobit. Preklinjal ni več. Izlekel je zopet fotografijo svoje žene, jo dolgo gledal. Potniki so se bili večinoma že pogubili, edina ženica Sovodenjka, ki se je menda moža že od prej spominjala, je prisledla k njemu. Jela sta se prav pametno in prijateljsko pogovarjati. Imel je opravlja pri Boškinih. V Rubiji je izlezel iz voza. Še enkrat se mu je pijanost pokadila. Ko je vlak odhajal iz postaje, snel je šnebo z glave in se potnikom, ki so ga gledali skozi okna, globoko priklanjal. Odkrita glava je kazala široko, svetlečo se plešo. »Maledettta la guerrra, o meledettta la guerrra«! je zamolklo odmevalo za vlakom.

Ničesar nismo dosegli?

Leta 1830 so se borili na Angleškem zaman za 10 urni delovni čas. To je bila takrat nezaslišana revolucionarna zahteva. V parlamentu so se prerekali o tem, ali je 16 do 17 urno delo za mladostne delavce škodljivo. In našel se je zdravnik, ki je to zanikal. —

Res je, da se položaj delavstva počasi in komaj vidno dviguje, in da se njegova usoda z menjajočimi uspehi razrednih borb stalno spreminja. Motijo se pa in nimajo širokega obzorja tisti, ki pravijo: Vse eno je, ali se za svoje pravice borimo ali ne, zakaj ničesar nismo dosegli. Smo nekaj dosegli in ako bomo tako govorili lahko še več izgubimo.

DRAGINJSKE ŠTEVILKE.

Predmet	Mesečna potreba za 5člansko rodbino	Junij		Julij		Avgust	
		za enoto	skupaj	za enoto	skupaj	za enoto	skupaj
moka 0	15 kg	25.—	375.—	25.—	384.—	28.—	420.—
moka za kuho	10 "	24.—	240.—	24.—	240.—	26.—	260.—
moka krušna	10 "	22.—	220.—	22.—	220.—	24.—	240.—
koruza	20 "	15.—	300.—	16.—	320.—	14.—	280.—
krompir	70 "	6.40	448.—	6.40	448.—	6.—	420.—
fižol	3 "	20.—	60.—	20.—	60.—	20.—	60.—
meso I	11 "	60.—	660.—	60.—	660.—	60.—	660.—
meso II	10 "	56.—	560.—	56.—	560.—	50.—	560.—
mast	3 "	110.—	330.—	118.—	354.—	144.—	432.—
sol	1 "	13.—	13.—	15.—	15.—	15.—	15.—
olje	1.5 l	96.—	144.—	116.—	174.—	140.—	210.—
riž I	2.5 kg	40.—	100.—	40.—	100.—	46.—	115.—
riž II	2.5 "	34.—	85.—	34.—	85.—	36.—	90.—
sladkor, kockah	2 "	68.—	136.—	72.—	144.—	84.—	168.—
sladkor kristal	2 "	61.—	122.—	63.—	126.—	72.—	144.—
kava Santos . .	0.7 "	140.—	98.—	148.—	103.—	160.—	112.—
kava Rio	0.7 "	112.—	78.—	128.—	132.—	192.—	94.50
frank	0.1 "	64.—	6.40	64.—	6.40	64.—	6.40
milo (Schicht)	1 "	60.—	60.—	60.—	60.—	64.—	64.—
kisova kislina	0.5 l	130.—	65.—	150.—	75.—	150.—	75.—
čaj	0.1 kg	250.—	25.—	250.—	25.—	200.—	20.—
mleko	20 l	10.—	200.—	10.—	200.—	10.—	200.—
rum	0.5 "	116.—	58.—	116.—	58.—	116.—	58.—
drva	1 m	400.—	400.—	450.—	450.—	600.—	600.—
premog	4 q	113.—	452.—	120.—	480.—	120.—	480.—
čevlji	pol para	600.—	300.—	720.—	360.—	800.—	400.—
kamgarn	1 m	980.—	980.—	980.—	980.—	1000.—	1000.—
ševiot	1 "	600.—	600.—	600.—	600.—	600.—	600.—
molinos	2 "	50.—	100.—	56.—	112.—	60.—	120.—
stanarina . . .	2 sobi, kuhinja	—	200.—	—	200.—	—	200.—
Skupaj . . . K			7423.80		7661.60		8103.90

Pregled draginjskih števil v posameznih mescih.

Mesec	K	Mesec	K	Mesec	K
Julij 1914	179.64	Oktober 1921	4500.90	Maj 1922	7379.60
Julij 1920	3509.80	Januar 1922	5271.30	Junij 1922	7423.80
Januar 1921	3861.50	Februar 1922	6345.40	Julij 1922	7661.60
April 1921	3805.10	Marec 1922	6891.40	Avgust 1922	8103.90
Julij 1921	3866.30	April 1922	7010.40		

Naročajte, čitajte in razšir-
jajte delavske časopise:

Dnevnik

„N A P R E J”

stane mesečno 40 K.

„VOLKSSTIMME”

izhaja v Mariboru 2krat na teden, stane
mesečno 20 K.

„LJUDSKI GLAS”

stane mesečno 10 K.

„NAŠI ZAPISKI”

socialna revija, stane letno 100 K.

„DELAVEC”

strokovno glasilo.

Nakupovalna zadruga

r. z. z o. z.

v LJUBLJANI, Dunajska cesta 33 („BALKAN“)

Deželni pridelki, žito, mlevski
izdelki vseh vrst. - Kolonijalno
špecerijsko blago, spirituose,
mast, slanina, mesni izdelki. ---

UVOZ - - - - - IZVOZ

Telefon 336. — Brzojavni naslov „Nakupovalna Ljubljana“.
---- Čekovni račun števil. 10.473. ----

KONZUMNO DRUŠTVO ZA SLOVENIJO

- - - LJUBLJANA. - - -

Poštni predal 13. Poštni ček. rač. 10.532. Telefon inter. 178. Brzojavni naslov „Kodes Ljubljana“.

Hranilni oddelek

sprejema hranilne vloge in jih obrestuje od dne vloge do dne dviga po

5⁰/₀ večje vloge proti pol- **6⁰/₀**
letni odpovedi po

Hranilne vloge sprejema osebno ali po položnicah centrala v Ljubljani in pa pri vseh podružnicah.
Sodrug, vlagajmo vse prihranke v lastno hranilnico, katere hranilni kapital
znaša že danes **nad 5 milijonov kron.**

Pristopnina 10 K. Član društva postane lahko vsak. Delež 200 K.
Pristopati se zamore pri vseh podružnicah.